

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 34/2010 vp**

Hallituksen esitys laiksi toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta ja 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta ja 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 138/2010 vp) valmistelevalle käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- asuntoneuvos Raimo Kärkkäinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- professori Pentti Arajärvi
- professori Raija Huhtanen
- professori Kaarlo Tuori
- professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia siten, että täysi-ikäiselle alle 25-vuotiaalle myönnettävää toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa silloin, kun hän on keskeyttänyt koulutuksen tai kieltäytynyt koulutuksesta niin, että hän ei ole tällä perusteella oikeutettu työttömyysetuuteen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi

sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

Sääntelyä on esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa arvioitu perustuslain 19 §:n 1 momentin kannalta oikeudesta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Toimeentulotuen perusosan alentamisesta ja sen edellytyksistä on säädetty toimeentulotuesta an-

netun lain 10 §:ssä. Perusosan suuruutta voidaan pykälän voimassa olevan 1 momentin 1 kohdan perusteella alentaa enintään 20 prosenttia sellai-

sen henkilön osalta, joka laissa tarkemmin säädettyin edellytyksin on kieltäytynyt tarjotusta työstä tai työvoimapoliittisesta toimenpiteestä. Perusosaa voidaan alentaa myös kotouttamislaissa tarkoitettulta maahanmuuttajalta (2 kohta) ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa tarkoitettulta henkilöltä (3 ja 4 kohta) silloin, kun nämä ovat kieltäytyneet osallistumasta laissa säädettyihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Toimeentulotukilain 10 §:n 3 momentin perusteella perusosan suuruutta voidaan näissä tilanteissa alentaa enintään 40 prosenttia, jos kieltäytyminen tai keskeyttäminen on säännöksessä tarkoitettulla tavalla toistuvaa. Toimeentulotuen perusosan alentamista toisaalta rajoittaa pykälän 4 momentti, jonka mukaan alentaminen voidaan tehdä vain edellyttäen, ettei se vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi lisäksi kestää enintään kaksi kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien.

Toimeentulotukilain 10 §:n 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan nyt täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan perusosan suuruutta voidaan alentaa myös sellaisen henkilön osalta, jonka toimeentulon tarve aiheutuu siitä, että ammatillista koulutusta vailla oleva, täysi-ikäinen alle 25-vuotias on keskeyttänyt koulutuksen tai kieltäytynyt koulutuksesta niin, että hän ei ole työttömyysturvalain 8 luvun 2 §:n perusteella oikeutettu työttömyysetuuteen. Säännöstä perustellaan esityksessä (s. 4) sillä, että on syntynyt tilanteita, joissa henkilö on työmarkkinatuen epäämisen jälkeen kuitenkin voinut saada lähes samansuuruisia toimeentulotukea. Tämä puolestaan on esityksen perustelujen mukaan saattanut estää työttömyysturvan epäämisen tavoitteena ollutta koulutukseen hakeutumista edistävää kannustusvaikutusta.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt toimeentulotuen perusosan alentamista koskevan sääntelyn ja välttämättömän toimeentulon turvaa koskevan perustuslain 19 §:n 1 momentin sääntelyn suhdetta säädettäessä nykyistä toimeentulotukilakia (PeVL 31/1997 vp). Voimassa olevan lain

10 §:n sääntely vastaa valiokunnan silloin esittämiä kannanottoja. Valiokunta on sittemmin erikseen arvioinut toimeentulotuen perusosan alentamista myös nykyisin toimeentulotukilain 10 §:n 1 momentin 2—4 kohtaan sisältyvän sääntelyn osalta (ks. PeVL 20/1998 vp, s. 2—3, PeVL 44/2000 vp, s. 2—3).

Nyt ehdotettu lisäys 10 §:n 1 momentin 1 kohtaan merkitsee sitä, että työttömyysturvalain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun koulutuksesta kieltäytymiseen tai koulutuksen keskeyttämiseen perustuvaan työttömyysetuuden epäämiseen kytketään samanlaiset toimeentulotuen perusosan alentamisseuraamukset, jotka jo nykyisin ovat momentissa mainituissa muissa tilanteissa mahdollisia. Kyse on pitkälti nykyiseen sääntelyyn rinnastettavasta tilanteesta, jossa sääntelyn soveltamisalaan kuuluva henkilö voi osallistumalla työllistämistä edistäviin toimenpiteisiin — tässä tapauksessa pysymällä ammatillisen koulutuksen piirissä — itse estää etuusiensa heikkenemisen. Valiokunta ei sinänsä pidä täysin asianmukaisena, että yhden etuuden epääminen aiheuttaa samalla toisen, tarkoitukseltaan erilaisen etuuden alentamisen varsinkin kun on kysymys viimesijaisesta toimeentulon turvasta. Sääntelyn tavoite, nuoren henkilön aktivoiminen työelämään ja yhteiskuntaan yleisemmin, on kuitenkin perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä etenkin, kun otetaan huomioon perustuslain 18 §:n 2 momentti, joka koskee julkisen vallan velvollisuutta edistää työllisyyttä ja pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Lisäksi valiokunta korostaa toimeentulotukilain edellä mainitun 10 §:n 4 momentin merkitystä siltä kannalta, että se velvoittaa ehdotettua säännöstä sovellettaessa varmistamaan, ettei yksittäistapauksessa synny perustuslain 19 §:n 1 momentin vastaisia tilanteita (PeVL 31/1997 vp, s. 4/II). Näistä syistä ehdotus ei muodostu perustuslain 19 §:n 1 momentin kannalta ongelmalliseksi.

Ehdotusta on lisäksi arvioitava perustuslain 6 §:n 2 momentin sen säännöksen kannalta, joka kieltää asettamasta ketään ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan iän perusteella. Perustuslakivaliokunta on tähän ehdotukseen liittyvä

työttömyysturvalain 8 luvun 2 §:ää arvioidessaan katsonut, että sääntelyn merkitsemä, iän mukaan määräytyvä erityiskohtelu on mahdollista nuorisotyöttömyyden erityisongelmien takia. Arviossa otettiin muun ohella huomioon se seikka, että ammatillista koulutusta vailla oleviin nuoriin kohdistuu työelämästä syrjäytymisen uhka. Toisaalta valiokunta on katsonut, että tällaisen ikärajan entisellään säilyttämisllekin tulisi olla esitettävissä tietoja, joiden pohjalta on mahdollista arvioida sääntelyn hyväksyttävyyden perustuslain kannalta (PeVL 46/2002 vp, s. 6/1, PeVL 17/1996 vp, s. 2—3, ks. myös PeVL 27/2009 vp, s. 2/I). Tällaisia tietoja ei ole hallituksen esityksessä nytkään esitetty. Toisaalta

valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksessa tarkoitettu toimeentulotuen perusosan alentamisen ikäraja johtuu suoraan työttömyysturvalain säännöksestä ja on siinä mielessä tavallaan epäitsenäinen. Tällaisessakin tapauksessa on kuitenkin valiokunnan mielestä asianmukaista tuoda selkeästi esille ne syyt, joiden vuoksi ikäraja on perusteltu nimenomaan toimeentulotuen perusosan alentamisen yhteydessä.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavalisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kimmo Sasi /kok
jäsen. Tuomo Hänninen /kesk
Ulla Karvo /kok
Esko Kiviranta /kesk
Hannes Manninen /kesk
Elisabeth NaucLér /r

Ville Niinistö /vihr
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Veijo Puhjo /vas
Tuulikki Ukkola /kok
Ulla-Maj Wideroos /r
vjäs. Raimo Piirainen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Petri Helander.